

ks. dr hab. Dariusz SZTUK, prof. ucz.
Katedra Egzegezy Nowego Testamentu
Instytut Nauk Teologicznych
Wydział Teologiczny UKSW w Warszawie

**RECENZJA OSIĄGNIĘĆ DR MAGDALENY JÓŹWIAK
UBIEGAJĄCEJ SIĘ O NADANIE STOPNIA NAUKOWEGO
DOKTORA HABILITOWANEGO
W DZIEDZINIE NAUK TEOLOGICZNYCH
W DYSCYPLINIE NAUKI TEOLOGICZNE
WYKONANA NA ZLECENIE DZIEKANA WYDZIAŁU TEOLOGII KUL JANA PAWŁA II
KS. PROF. DRA HAB. PRZEMYSŁAWA KANTYKA**

1. Biografia zawodowa i naukowa

Życie i działalność dr Magdaleny Józwiak związane jest zasadniczo z dwoma środowiskami akademickimi: wrocławskim i lubelskim. W pierwszym z nich Habilitantka odbyła studia filologiczne i filozoficzno-teologiczne. Ukończyła je w 2009 r., uzyskując stopień magistra filologii klasycznej na podstawie pracy zatytułowanej: „Kwestie hebrajskie w Księdze Rodzaju św. Hieronima”. Pani Józwiak podjęła też studia filozoficzno-teologiczne na Papieskim Wydziale Teologicznym we Wrocławiu, które odbyła w latach 2007-2012. Stopień magistra teologii biblijnej uzyskała na podstawie pracy magisterskiej z filologii klasycznej. W międzyczasie Kandydatka uczęszczała na dwuletni kurs języka nowohebrajskiego w Studium Kultury i Języków Żydowskich na Uniwersytecie Wrocławskim (2007-2009), a następnie odbyła stacjonarne studia doktoranckie na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego w Instytucie Studiów Klasycznych, Śródziemnomorskich i Orientalnych (2009-2014). Stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa M. Józwiak uzyskała na podstawie dysertacji: „'Komentarz do historii Hioba' Filipa Prezbitera” (10.06.2014). Habilitantka podjęła też studia doktoranckie z zakresu teologii biblijnej na Papieskim Wydziale Teologicznym we Wrocławiu (2009-2013). W roku 2014 uzyskała tytuł licencjata teologii, a 30.05.2016 roku Rada Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu nadała jej stopień doktora teologii w zakresie teologii biblijnej

na podstawie rozprawy doktorskiej: „*Job figuram Christi portavit*. Typologia Hiob-Chrystus w anonimowym *Commentarli in Job* na przykładzie komentarza do Hi 29-30”. Dodatkowo w czerwcu 2019 roku uzyskała certyfikat językowy z języka hebrajskiego i języka greckiego w Papieskim Instytucie Biblijnym w Rzymie.

Pani dr Magdalena Józwiak od 1 października 2013 do 30 września 2017 roku była zatrudniona na Papieskim Wydziale Teologicznym we Wrocławiu jako starszy wykładowca. W latach 2009-2020 pracowała w Instytucie Studiów Klasycznych, Śródziemnomorskich i Orientalnych i w Szkole Języków Antycznych i Orientalnych Uniwersytetu Wrocławskiego, gdzie prowadziła zajęcia zlecone. 1 października 2021 Habilitantka rozpoczęła pracę na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II. W latach 2021-2022 była zatrudniona na stanowisku asystenta (pracownik badawczy) na Wydziale Teologii, w Katedrze Patrologii Greckiej i Łacińskiej. Od 1 stycznia 2023 roku pracuje na stanowisku adiunkta (etat naukowy) w wyżej wymienionej katedrze w ramach grantu Narodowego Centrum Nauki: „Ojcostwo fizyczne w pismach autorów wczesnochrześcijańskich”. Dodatkowo od 2021 roku prowadzi ona także zajęcia zlecone w Szkole języków biblijnych *Lingua Sacra*, która jest związana ze środowiskiem naukowym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

Przedstawiony powyżej biogram naukowy świadczy o wysmienitym przygotowaniu Kandydatki do prowadzenia badań i wykładów z zakresu filologii języków klasycznych i biblijnych, jest też potwierdzeniem ustawicznego Jej rozwoju naukowego, co potwierdzają załączone do postępowania publikacje.

2. Ocena głównego osiągnięcia naukowego

Jako osiągnięcie wynikające z art. 219 ust. 1. Pkt 2a ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. nr 65, poz. 1668), Kandydatka przedłożyła monografię zatytułowaną: „*Pieśni o Słudze Pańskim*” w interpretacji św. Hieronima ze Strydonu, „Bonus Liber”, Rzeszów 2022, ss. 269, ISBN 978-83-67230-20-9. Autorka, zaznaczyła we wstępie do publikacji, że sama zafascynowana od lat postacią i twórczością egzegetyczną Strydończyka, postawiła sobie za cel przebadanie Hieronimowych rozważań na temat „Pieśni o Słudze Pańskim”. Ponadto postanowiła odpowiedzieć na pytanie, które od wieków nurtuje egzegetów: kto w opinii św. Hieronima jest owym Sługą Pańskim?

Jak przedstawia się struktura treści niniejszej rozprawy? Książka oprócz wstępu, zakończenia (wnioski), wykazu skrótów, bibliografii, indeksu cytatów biblijnych i streszczenia w języku angielskim składa się z trzech rozdziałów. Dodatkowo w publikacji umieszczono tabele różnic językowych obejmujące teksty „Pieśni o Słudze Pańskim” w czterech wersjach translacyjnych oraz łaciński tekst Hieronimowego *Komentarza*.

W pierwszym rozdziale swojej publikacji Habilitantka scharakteryzowała Hieronimowy *Komentarz do Księgi Izajasza*, omawiając kolejno: prace św. Hieronima nad Księgą Izajasza (datacja komentarza, podział materiału i adresaci), metodę pracy nad tekstem proroka Izajasza (sięganie do oryginalnego tekstu biblijnego i greckich przekładów), rodzaj egzegezy (1.3) oraz zaakcentowała typologiczną interpretację Sługi Pańskiego. W tym kontekście Autorka zwróciła też uwagę na znajomość języka hebrajskiego u Strydończyka i na podstawie wybranych fragmentów z omawianego dzieła opisała pokrótce zmagania Hieronima nad zgłębieniem tajników języka autorów Starego Testamentu. W tej części publikacji zostały też poruszone następujące zagadnienia: interpretacja Biblii przez Biblię (1.6), wyprowadzanie etymologii nazw własnych (1.7), nawiązania do liczb (1.8), Hieronimowy stosunek do przedstawicieli narodu żydowskiego, jaki wyłania się z jego komentarza (1.9) oraz źródła Hieronimowej egzegezy Księgi Izajasza (1.10).

W drugim rozdziale Autorka zaprezentowała własne tłumaczenie *Komentarza do Pieśni o Słudze Pańskim* św. Hieronima, opatrując je notami krytycznymi, w tym zestawieniem refleksji Strydończyka z innymi wybranymi tekstami źródłowymi. Cenne dla późniejszych wniosków okazało się odniesienie do tekstu Księgi Izajasza w wersji hebrajskiej, w wersji LXX oraz posiłkowanie się greckimi tłumaczeniami Akwili, Symmachusa i Teodocjona. Wartością samą w sobie w przypadku własnego tłumaczenia takiego dzieła jest ubogacenie analiz aparatem krytycznym, który przypadku publikacji M. Józwiak stanowią *lectio varians* odnoszące się do danego fragmentu tekstu *Komentarza* jak i cenne odniesienia natury leksykalnej i filologicznej (w szczególności objaśnienia dotyczące słów hebrajskich).

Trzeci rozdział publikacji został poświęcony typologicznej interpretacji Sługi Pańskiego, jaka się wyłania z Hieronimowego *Komentarza do Księgi Izajasza*. Punktem wyjścia przywołanym przez Autorkę jest w tym przypadku zdanie św. Hieronima pochodzące z jego prefacji do *Komentarza do Księgi Izajasza*, które ma wskazywać, że Strydończyk interpretował prorocstwo Izajasza kierując się zasadami hermeneutyki, którymi są: wielość sensów Pisma Świętego, jego charakter wspólnotowy oraz chrystologiczny. Stąd konstatacja Autorki o Hieronimowym czytaniu Księgi Izajasza w sensie typicznym. Według niej „Autor Wulgaty zakłada, że Biblia nie jest księgą jednoznaczną, lecz zawiera w sobie niezmierne

bogactwo treści, a sens alegoryczny świętego tekstu opiera się zasadniczo na dwóch przesłankach: całe Pismo Święte mówi o Chrystusie oraz całe Pismo Święte jest jedną całością. Ergo, Izajaszowy *Sługa Pański* zapowiada osobę i dzieło Jezusa Chrystusa, wchodząc tym samym w zakres teologii interpretującej postacie ze Starego Testamentu w świetle „typu”, czyli zapowiedzi rzeczywistości nowotestamentowych” (s. 114). Po tej enuncjacji Habilitantka przechodzi szczegółowego omówienia typologii użytych przez autora Wulgaty w odniesieniu do Sługi Pańskiego: 1) Chrystus; 2) strzała wyborna; 3) uczeń; 4) baranek i owca; 5) człowiek cierpiący jakąś chorobę; 6) człowiek łagodny; 7) człowiek przeklęty; 8) człowiek pokorny i biedak; 9) człowiek empatyczny; 10) złoczyńca. W drugiej części trzeciego rozdziału, zatytułowanej „Działalność Sługi Pańskiego jako prefiguracja misji Jezusa”, Autorka wydobyla z treści *Komentarza* św. Hieronima refleksję odnoszącą działalność Sługi Pańskiego do misji i dzieła Jezusa Chrystusa, ujmując ją tematycznie jak następuje: „Sługa Pański i kenoza Jezusa”, „Sługa Pański i misja Chrystusa na ziemi”, „Sługa Pański i idea zastępczej ofiary Chrystusa”, „Sługa Pański i nagroda za cierpienia Chrystusowe” oraz „Sługa Pański i zmartwychwstanie Jezusa”.

Konkludując, Autorka dochodzi do wniosku, że św. Hieronim prezentując swój model interpretacyjny, „nie jest odosobniony w tej interpretacji, ani nie jest jej pionierem, gdyż jak stwierdziliśmy we wstępie do tej monografii, interpretacja mesjańska Pieśni o Słudze Pańskim była znana uczonym żydowskim przed narodzeniem Chrystusa. Słusznym jednak wydaje się stwierdzenie, że zasługi „ojca bibliistyki” w interpretacji Pisma Świętego, w tym Izajaszowego prorocstwa, są imponujące. W egzegezie Księgi Izajasza jest on w pewnym stopniu oryginalny (rozważania filologiczne i zestawianie dostępnych św. Hieronimowi źródeł), a z pewnością w tym komentarzu jest szczegółowy i wytrwały w swej pracy” (s. 175).

Narracja w poszczególnych rozdziałach publikacji przedstawionej jako główne osiągnięcie habilitacyjne jest jasna i logiczna. Autorka posługuje się profesjonalną terminologią. Dzięki przyjętej metodzie badawczej, dobrze opracowanej i konsekwentnie zrealizowanej treści pracy według przyjętej struktury badawczej Habilitantce udało się osiągnąć zamierzony cel naukowy. Przyjęte we wstępie założenia badawcze zostały pozytywnie zweryfikowane. Chociaż w poszczególnych rozdziałach samej rozprawy Habilitantka wyciągnęła wiele samodzielnych wniosków zbliżających go do pozytywnego zweryfikowania przyjętych założeń, to ostateczne konkluzje znajdują się w zakończeniu (wnioskach) rozprawy. Autorka na podstawie przeprowadzonych w monografii wnikliwych analiz stwierdza, że Hieronim w swoim *Komentarzu* preferuje model interpretacji

mesjańskiej. Idąc tym tropem, M. Józwiak zauważa, że „doktor Kościoła czyta Izajaszowe proroctwa w świetle ich wypełnienia, stąd – w jego przekonaniu – Pieśni o Słudze Pańskim znalazły swoje apogeum w obliczu Chrystusowego krzyża. Interpretując Sługę Pańskiego w kluczu typicznym (Sługa Pański – Chrystus)”. Prezentując Hieronimową interpretację Sługi Autorka wyliczyła na koniec i omówiła następujące alegorie: 1) Chrystus; 2) strzała wyborna; 3) uczeń; 4) baranek i owca; 5) człowiek cierpiący jakąś chorobę; 6) człowiek łagodny; 7) człowiek przeklęty; 8) człowiek pokorny i biedak; 9) człowiek empatyczny; 10) złoczyńca.

Publikacja przedłożona jako główne osiągnięcie badawcze ma wybitnie źródłowy charakter. Autorka dokonała własnego przekładu dzieła Hieronima, obficie przytacza źródła, z których korzystał św. Hieronim w stworzeniu swojego komentarza. Były nimi teksty: Orygenes, Dydyma Ślepego, Euzebiusza z Cezarei, Apolinarego z Laodycei. Potwierdzone też zostało przywołanie z imienia Wiktoryna z Petawium. Z kolei, opierając się na opinii Manlio Simonettiego, M. Józwiak nie wyklucza, iż egzegeta ze Strydonu mógł korzystać także z dzieł Pseudo-Bazylego, Teodora z Heraklei, Jana Chryzostoma czy też piszącego po łacinie Ambrożego z Mediolanu.

Autorka wiele razy sięga także po inne źródła i to zarówno z literatury klasycznej jak i wczesnochrześcijańskiej. Wśród tych ostatnich oprócz dzieł Augustyna mamy dzieła Bazylego, Grzegorza z Nazjanzu, Opata z Mileve, Hieronima, Izydora z Sewilli. W wykazie bibliografii źródła liczą w sumie 47 pozycji (bez uwzględnienia J.-P. Migne). Niektóre z nich są poddawane wnikliwej analizie a jej rezultatem jest wiele ciekawych samodzielnych wniosków Autorki.

Habilitantka zna także bardzo dobrze aktualny stan badań nad dziełami św. Hieronima. Świadczy o tym już wstęp rozprawy, gdzie M. Józwiak wykazuje się znajomością poglądów i tez różnych badaczy, potrafi względem tych poglądów zająć własne stanowisko a także znaleźć twórczą inspirację do własnych badań, które uzupełnią dotychczasowe tezy badaczy. O dobrej znajomości stanu badań świadczy również wykaz bibliografii. Literatura dotycząca Hieronimowego *Komentarza do Księgi Izajasza* oraz opracowań zawiera 75 pozycji, wśród których znajduje się wiele nowych publikacji z ostatnich kilkunastu lat.

W sumie w rozprawie „*Pieśni o Słudze Pańskim*” w interpretacji św. Hieronima ze Strydonu Habilitantce udało się w pełni zrealizować założony cel naukowo-badawczy. Powstała bardzo dobra monografia, która nosi znamiona nowatorskiej ze względu na osobne potraktowanie Hieronimowej interpretacji *Pieśni o Słudze Pańskim*, którego do tej pory nikt tak obszernie nie dokonał. Wartością samą w sobie jest oddanie do rąk współczesnego czytelnika, zarówno profesjonalisty zajmującego się interpretacją Biblii, jak i pasjonata,

dzieła, które przybliży jednego z najwybitniejszych egzegetów wczesnochrześcijańskich – św. Hieronima, w tym jego przygotowanie lingwistyczne oraz zaangażowanie duchowe w dotarciu do *veritas biblica*.

3. Ocena pozostałego dorobku naukowego

A) Książki

Dr Magdalena Józwiak jest również autorką innych publikacji książkowych (Załącznik nr 5, s. 1), które można nazwać prekursorami. Pierwszą z nich jest: **„Kwestie hebrajskie w Księdze Rodzaju” św. Hieronima. Przekład i komentarz (Bibliotheca Biblica), TUM, Wrocław 2010, ss. 203.** W tej pracy Habilitantka przybliży refleksje św. Hieronima odnoszące się do treści pierwszej księgi Starego Testamentu. Osiągnięciem samym w sobie jest przetłumaczenie z języka łacińskiego na język polski dzieła św. Hieronima, które do 2010 roku nie doczekało się opracowania na gruncie polskim. Tekst tłumaczenia został przygotowany z należytą starannością i opatrzony przez M. Józwiak aparatem krytycznym. Szkoda jedynie, że tekst oryginalny Hieronimowego dzieła nie został umieszczony paralelnie do przekładu, lecz dopiero w drugiej części publikacji. Przekład i opracowanie *„Kwestii hebrajskich w Księdze Rodzaju” św. Hieronima* to pierwsze pełne tłumaczenie tego dzieła na język polski, stąd pracę dr Magdaleny Józwiak należy uznać za działanie prekursorskie.

Drugą publikacją książkową jest ***Komentarz do historii Hioba Filipa Prezbitera (Bibliotheca Biblica), TUM, Wrocław 2015, ss. 263.*** Jest to wydanie rozprawy doktorskiej Magdaleny Józwiak, w której autorka w pełni wykazała się swoimi lingwistycznymi umiejętnościami. Jak napisał w recenzji pracy ks. prof. Mariusz Rosik: „Osiągnięcie tego celu było możliwe między innymi dzięki biegłej znajomości łaciny, a także znakomitego poruszania się po polu terminologii greckiej i hebrajskiej. Ze swoją znajomością języków biblijnych i języka Wulgaty Magdalena Józwiak jest bez wątpienia znakomicie przygotowana do dalszych badań nad starożytnymi dziełami pisarzy chrześcijańskich”. Celem, który postawiła przed sobą Autorka była ocena wartości egzegetycznej *Komentarza do historii Hioba*, który wyszedł spod pióra Filipa Prezbitera (V/VI w). W swojej rozprawie M. Józwiak skoncentrowała się na przebadaniu etymologiczno-semantycznej warstwy tekstu. Jak sama zaznaczyła w Autoreferacie: „Trzeci i najważniejszy rozdział stanowi zaprezentowanie i

omówienie wybranych odniesień symboliczno-alegorycznych zawartych w komentarzu Filipa w świetle wcześniejszych tekstów źródłowych innych pisarzy świeckich i chrześcijańskich. Przedstawiłam tutaj symbolikę wyłaniającą się z biblijnego portretu Hioba, odniesienia alegoryczne do Żydów, świętych, Chrystusa, Kościoła, heretyków oraz asocjacje odnoszące się do diabła. Sama kwestia autorstwa omawianego dzieła budzi wśród badaczy kontrowersje i powoduje duże zamieszanie, stąd drugim moim celem było usystematyzowanie zagadnienia związanego z pismami, które wyszły rzeczywiście spod pióra Filipa” (s. 11-12). I w tym przypadku opracowanie zagadnienia *Komentarza do historii Hioba* przez Autorkę jest nowatorskie, ponieważ do roku 2015 nie istniała żadna monografia w literaturze polskiej i zagranicznej poświęcona temu tematowi.

Również w roku 2015 zostało opublikowane *opusculum: Św. Nicetas z Remezjany, O czuwaniach sług Boga, Wrocław 2015, ss. 53* w przekładzie i ze wstępem Magdaleny Józwiak, która postanowiła „przybliżyć polskiemu Czytelnikowi refleksje Nicetasa z Remezjany na temat czuwań nocnych, które powinny stać się udziałem każdego mnicha, dążącego do wypełnienia rad ewangelicznych. W opinii biskupa Remezjany praktykowanie czuwań nocnych jest jedną z metod na osiągnięcie doskonałości zakonnej. Nicetas, zachęcając mnichów do podjęcia czuwań, opiera swoje refleksje na autorytecie Pisma Świętego. W swoim kazaniu poucza między innymi mnichów o starodawności i autorytecie czuwań nocnych, a co ważniejsze wylicza konkretne korzyści, jakie stają się udziałem czuwającego” (s. 9). Tym razem wydawca zadbał o edycję dwujęzyczną książki, która przybliży polskiemu czytelnikowi praktyki duchowe pierwszych wieków chrześcijaństwa.

Czwartą pozycją książkową przedstawioną przez Habilitantkę jest dzieło anonimowego autora: *„Komentarz do Księgi Hioba” (Commentarli in Job), czyli epitoma „Komentarza do historii Hioba” Filipa Prezbitera, wstęp, tłumaczenie i przypisy, TUM, Wrocław 2018, ss. 454*. W przypadku tej publikacji Autorka podjęła się pracy trudnej, by nie powiedzieć – karkołomnej. Pierwszym wyzwaniem było zapewne dokonanie przekładu dzieła autora, którego o nieznanym stylu wypowiedzi i składni, a mimo to przekład jest harmonijny i adekwatny. Nie mniej trudnym było zmierzenie się we wstępie z kwestią autorstwa dzieła. Jak argumentuje sama Autorka: „Wartość naukowa tej monografii polega też na tym, iż w swych badaniach rozdzielałam dwa utwory *Commentarli in Job* – anonimowego autora (w patrologii autorstwo przypisane św. Hieronimowi), z kolei ja wyliczam 6 argumentów, że dzieło nie wyszło spod pióra autora Wulgaty)” (Autoreferat s. 12).

B) Artykuły i rozdziały w monografiach zbiorowych

Wykaz artykułów i rozdziałów w monografiach zbiorowych dr Magdaleny Józwiak ukazany w porządku chronologicznym ukazywania się poszczególnych prac, pozwala zauważyć, że po doktoracie Habilitantka przez jakiś czas rozwijała badania związane z tematem rozprawy doktorskiej, ale też zaczęła przejawiać zainteresowanie spuścizną literacką św. Hieronima. Opublikowała Ona sumie 17 artykułów naukowych w czasopismach z listy ministerialnej. Wszystkie te artykuły podejmują wybrane kwestie egzegetyczne, problemy tekstualne i translatorskie. Ponadto, kilka artykułów dotyczy egzegezy biblijnej dwóch autorów doby patrystycznej, funkcjonujących w kręgu św. Hieronima, a mianowicie niejakiego Filipa Prezbitera, który uchodzi za ucznia Strydończyka oraz Pseudo-Hieronima. Dwa artykuły dotyczą innych autorów starożytnych, komentujących Pismo Święte. W skład dorobku naukowego Habilitantki wchodzi także 3 artykuły, opublikowane w recenzowanych monografiach naukowych. Dwa spośród wszystkich zaprezentowanych w Wykazie publikacji artykułów wydają się dobrze oddawać naukowy warsztat i przygotowanie merytoryczne dr Magdaleny Józwiak.

Przykładem artykułu oddającego zainteresowanie Autorki twórczością św. Hieronima jest: „*Princeps exegetarum* a język hebrajski na podstawie *Quaestiones Hebraicae in Genesim*, *Vox Patrum* 36 (2016), t. 65, s. 185-199. W tym artykule stara się Ona ukazać znajomość języka hebrajskiego Strydonity na podstawie wybranych fragmentów *Quaestiones Hebraicae in Genesim* (PL 23,935A-1010A). Interesujące i zarazem wyważone jest podejście M. Józwiak do opinii przedstawianych przez innych autorów w kwestii znajomości języka hebrajskiego u św. Hieronima. Przywołuje Ona dość kuriozalne stanowisko, jakie prezentuje Pierre Nautin, który w swej monografii na temat Orygenesa „próbuję udowodnić, że św. Hieronim nie dość, że był w swych komentarzach biblijnych zupełnie zależny od Orygenesa, to jeszcze nigdy nie widział na oczy jego *Heksapli*” (s. 189). Wobec dosadnej opinii tego uczonego przeczącej znajomości hebrajskiego u Hieronima, Józwiak przedstawia osąd przeciwny innego autora – Pierre Jay’a, który wykazał, że zaletą św. Hieronima jest to, iż „odważył się w swoich badaniach tekstu biblijnego sięgnąć do oryginału hebrajskiego i egzegezy żydowskiej, czym góruje nad swoimi poprzednikami” (s. 189). Habilitantka nie poprzetaje na tym zestawieniu i ze swojej strony stara się poprzez konkretny przykład świadczący o jej dociekliwości i dążeniu do ukazania filologicznych niuansów Hieronimowego przekładu: „Św. Hieronim poddając analizie Rdz 1,2: „Et Spiritus Dei

ferebatur super aquas” odnotowuje, że w tekście hebrajskim w tym miejscu pojawia się słowo מְרַחֵף, które można tłumaczyć jako *incubabat* lub *confovebat*, lecz w Wulgacie umieścił słówko *ferebatur*, co wydaje się najlepszym przekładem, gdyż מְרַחֵף pochodzi od hebrajskiego czasownika רָחַף – „unosić się”, „trzepotać skrzydłami”” (s. 190).

Równie pozytywnej opinii dostarcza lektura artykułu języku angielskim dopiero co oddanego do druku „A lion in the biblical exegesis of St. Jerome of Stridon on the example of *Commentary on the Book of Amos*”. Głównym celem tego jest przeanalizowanie egzegetycznych refleksji św. Hieronima ze Strydonu na temat pięciu fragmentów z Księgi Amosa, które wspominają o lwie (Am 1,2; 3,4. 8. 12; 5,19). Artykuł przedstawia również inne wybrane świadectwa chrześcijańskich pisarzy na temat tego drapieżnika, ponieważ komentarze biblijne autora Wulgaty są mocno zakorzenione w egzegezie greckich Ojców Kościoła. Autorka Po przeanalizowaniu fragmentów Hieronimowego *Komentarza do Księgi Amosa* dochodzi do konkluzji: „Lew, który od starożytności był uważany za władcę świata zwierząt, ma ambiwalentną naturę pod względem symboliki biblijnej. W niektórych tekstach symbolizuje Boga i Mesjasza (Lwa z pokolenia Judy), podczas gdy w innych symbolizuje Szatana (władcę tego świata), np. „jak lew ryczący, szukający kogo pożreć” (1P 5,8), jak wielokrotnie podkreśla Strydończyk w swoim komentarzu”. Wniosek ten i tutaj poparty jest dokładną analizą filologiczną i wydobyciem znaczeń ukrytych w terminach hebrajskich i greckich, z których sam Hieronim uczynił użytek i sprawił, że w jego komentarzu wybrzmiała *veritas hebraica*. W nurt Hieronimowego rozumowania dobrze włączyła się Habilitantka.

Przegląd publikacji Pani Magdaleny Józwiak, będących artykułami naukowymi lub rozdziałami w monografiach zbiorowych pozwala stwierdzić, że postawiono w nich ciekawe i oryginalne problemy badawcze. Wszystkie te publikacje noszą znamiona solidnych przekładów i opracowań, dobrze zorganizowanych pod względem struktury oraz treści i są zazwyczaj oparte na solidnej analizie filologicznej oraz analizie źródeł. Wszystkie te artykuły kończą się jasno sformułowanymi wnioskami, które często dobrze wpisują się w dotychczasowy stan badań nad poszczególnymi zagadnieniami albo też są publikacjami nowatorskimi. 2 na 20 publikacji zostało opublikowane w języku angielskim. Dla badaczy zajmujących się literaturą starożytną, szczególnie wczesnochrześcijańską, wydawnictwo Peeters Publishers Leuven i czasopisma naukowe jak *Studia Patristica*, czy też polskie *Vox*

Patrum mówią same za siebie. Wszystkie te publikacje stanowią zatem znaczące osiągnięcia naukowe Habilitantki.

4. Ocena istotnej aktywności naukowej realizowanej w więcej niż jednej uczelni, w szczególności zagranicznej

Istotna aktywność badawcza i naukowa dr Magdaleny Józwiak nie ograniczyła się do jednego ośrodka akademickiego. Dotyczy to zarówno podjętych wcześniej studiów, jak i działalności *stricte* dydaktycznej i naukowej.

Na szczególną uwagę zasługuje aktywność konferencyjna habilitantki. W latach 2013-2023 wygłosiła ona bowiem 32 referaty na międzynarodowych (10) i ogólnopolskich (22) konferencjach naukowych. Konferencje ogólnopolskie odbywały się w znaczących ośrodkach naukowych w Polsce (np. KUL, UW, UKSW). M. Józwiak miała też udział w komitetach organizacyjnych konferencji. Referaty jakie Habilitantka wygłaszała na powyższych konferencjach tematycznie niemal wszystkie dotyczyły ścisłego zakresu jej badań naukowych a udział w konferencjach umożliwił jej prezentację swoich osiągnięć wobec uczonych z całego świata zajmujących się podobną problematyką i stanowił okazję do wielu konsultacji i wymiany doświadczeń.

O działalności naukowej Habilitantki wychodzącej poza jej *Alma Mater* świadczy także członkostwo w krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych (Stowarzyszenie Biblistów Polskich, Sekcja Patrystyczna przy Komisji Nauki Wiary Konferencji Episkopatu Polski) a także w komitetach redakcyjnych czasopism, w tym w *The Biblical Annals* oraz *Vox Patrum*.

5. Ocena działalności dydaktycznej i popularyzacja nauki

Z dużym uznaniem należy także podejść do działalności dydaktycznej dr Magdaleny Józwiak. Po pierwsze uderza duża różnorodność tematyczna prowadzonych przez nią zajęć. Są to wykłady, ćwiczenia, konwersatoria, warsztaty, seminaria. Na podkreślenie zasługuje też zaangażowanie Habilitantki w działalność społeczności lokalnej w Ostrowie Wielkopolskim .

Kilka pozytywnych słów wymaga także ocena działalności dr Magdaleny Józwiak na rzecz popularyzacji nauki. Jej działalność w ramach popularyzowania nauki, obejmowała następujące działania: publikacje popularnonaukowe, wykłady popularnonaukowe, współpraca z portalem biblijnym, organizowanie wraz ze studentami ze Studenckiego Koła

Naukowego warsztatów i spotkań, promujących język hebrajski i Biblię. W pierwszym obszarze do głównych osiągnięć Habilitantki można zaliczyć opublikowane artykuły popularnonaukowe. Od czerwca 2016 r. M. Józwiak współpracuje ze znanym portalem biblijnym „Orygenes”, do którego przygotowała popularnonaukowe komentarze biblijne oraz migawki dotyczące historii Starożytnego Bliskiego Wschodu. W *dossier* Habilitantki można też znaleźć biblijne wykłady popularnonaukowe (np. „Św. Hieronim i jego egzegeza biblijna”; „Idea niezawinionego cierpienia w Biblii”) w ramach „Szkoły Formacji Biblijnej”, zorganizowanej przez pracowników naukowych PWT we Wrocławiu. W latach 2013-2020 M. Józwiak prowadziła Studenckie Biblijne Koło Naukowe (niegdyś o nazwie „Bereszit”, a później „BIBLICUM”), które funkcjonowało w ISKŚiO UW.

6. Wniosek końcowy

Konkludując należy stwierdzić, że monografia naukowa dr Magdaleny Józwiak: „*Pieśni o Słudze Pańskim*” w interpretacji św. Hieronima ze Strydonu, „Bonus Liber”, Rzeszów 2022, ss. 269, wskazana zgodnie z art. 219 ust. 1 pkt 2a Ustawy, stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauk teologicznych. To samo należy stwierdzić wobec pozostałych publikacji naukowych. Wszystkie publikacje pokazują dobry warsztat naukowy Habilitantki, potwierdzają też jej zdolność do przeprowadzania wnikliwych analiz naukowych i wyciągania samodzielnych wniosków. Dr Magdalena Józwiak jawi się jako dojrzała badaczka, rozpoznawalna i uznana w świecie naukowym, gdyż wykazuje się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni lub instytucji naukowej i uczestniczy w projektach grantowych. Świadczą o tym udział w wielu konferencjach i seminariach naukowych (biblijnych, patrystycznych i bizantynistycznych) krajowych i międzynarodowych, konsultacje i wymiana doświadczeń naukowych z wybitnymi badaczami literatury wczesnochrześcijańskiej.

Wszystkie te osiągnięcia odpowiadają wymaganiom określonym w art. 219 ust. 1 pkt 2 Ustawy, stąd z pełnym przekonaniem stawiam wniosek o dopuszczenie dr Magdaleny Józwiak do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

Warszawa, 28.05.2024

ks. dr hab. Dariusz Sztuk, prof. ucz.

